

رابطه ویژگی‌های شخصیتی والدین با خوش‌بینی و مهارت ارتباطی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی^۱

محمد بنی‌اسدی^۲، دکتر هادی پور شافعی^۳، زهره عباسی^۴

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی والدین با خوش‌بینی و مهارت ارتباطی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی بود. روش تحقیق توصیفی از نوع همبستگی بود و جامعه‌ی آماری این پژوهش شامل کلیه‌ی دانش‌آموزان پسر پایه‌ی ششم مقطع ابتدایی شهر قاین (۵۰۹ نفر) بودند. در این پژوهش، از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شد. به این صورت که از بین دانش‌آموزان پایه ششم مقطع ابتدایی شاغل به تحصیل، به کمک جدول کرجسی و مورگان تعداد ۲۰۰ دانش‌آموز به صورت تصادفی انتخاب شدند. با استفاده از پرسشنامه مهارت‌های ارتباطی شلین و جرابک (۲۰۰۴)، ویژگی‌های شخصیتی نئو کاستا و مک کرا (۱۹۸۳) و خوش‌بینی شیبر و کارور (۱۹۸۵) اطلاعات لازم جمع‌آوری گردید و جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از رگرسیون چندگانه استفاده شد. نتایج نشان داد بین ویژگی‌های شخصیتی والدین، خوش‌بینی و مهارت ارتباطی دانش‌آموزان رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد در ضمن کلیه مؤلفه‌های ویژگی‌های شخصیتی والدین پیش‌بینی‌کننده قوی برای خوش‌بینی و مهارت ارتباطی دانش‌آموزان می‌باشند. بنابراین به منظور ارتقاء و بهبود تعاملات خانوادگی و رابطه‌ی والد - فرزند برنامه‌های آموزشی خاصی باید ترتیب داد و از به وجود آمدن بدبینی و اثرات جانبی آن در نوجوانان ممانعت به عمل آورد.

واژگان کلیدی: خوش‌بینی، مهارت ارتباطی، ویژگی‌های شخصیتی.

^۱ تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۱/۱۳ - تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۲/۲۰

^۲ کارشناس ارشد آموزش ابتدایی، دانشگاه آزاد اسلامی قاین، ایران، m.baniasady253@gmail.com

^۳ دانشیار گروه علوم تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه بیرجند، بیرجند، ایران

^۴ کارشناسی ارشد روانشناسی

مقدمه

شخصیت از دیدگاه‌های مختلف مورد بررسی قرار گرفته و هر یک آن را بر اساس چهارچوب نظریه مربوطه، تعریف کرده‌اند؛ شخصیت، بیانگر آن دسته از ویژگی‌های فرد یا افراد است که شامل الگوهای ثابت فکری، عاطفی و رفتاری آن‌ها است (پروین، ۲۰۰۱؛ ترجمه جوادی و کدیور، ۱۳۸۱).

شخصیت افراد خانواده به ویژه والدین از جمله عناصر مداخله‌کننده در روابط بین شخصی است. شخصیت، یک سازه‌ی کلی است که از مجموعه ویژگی‌های فردی تشکیل می‌گردد و به سه عامل تفکر، عواطف و رفتارهای بیرونی قابل مشاهده که در تعامل با عناصر محیط ایفای نقش می‌نماید، اشاره دارد. والدین با رفتارهای خود، آفریننده‌ی موقعیت‌هایی هستند که رفتارهای خاص را در فرزندان برمی‌انگیزند و یا سرمشق‌هایی را برای الگوسازی در اختیار آن‌ها قرار داده و یا به تشویق دسته‌ی خاصی از رفتارها می‌پردازند (نجمی و حسن زاده، ۱۳۸۹). تحقیقات نشان داده است تجارب خانوادگی تأثیر عمده‌ای بر تکامل فرد در طول دوره نوجوانی و بعد از آن دارد و ارتباطات خانوادگی سایر جنبه‌های زندگی نوجوان را مانند شایستگی تحصیلی تحت تأثیر خود قرار می‌دهد (بایرن^۱ و همکاران، ۲۰۰۲). حفظ ارتباط مثبت بین والدین و نوجوان می‌تواند انگیزه وی را در مورد آنچه به موفقیت تحصیلی‌اش مربوط می‌شود افزایش دهد (شاملو، ۱۳۷۸).

همچنین وجود ارتباطات انسانی برای رفع نیازها و دستیابی به اهداف، لازم به نظر می‌رسد. به طوری که حتی وجود ارتباطات سالم و مؤثر در بین افراد جامعه می‌تواند علاوه بر افزایش بازدهی آن‌ها، عامل مهمی در حرکت آن جامعه به سمت پیشرفت و توسعه باشد. ارتباط مؤثر یعنی این‌که بدانیم چه کنیم و چگونه با افراد روابط حسنه داشته باشیم تا جامعه‌ای سالم ایجاد کنیم. روابط انسانی خوب، روابطی است که به سلامت روانی، اجتماعی و ذهنی منجر شود (تلخایی علیشاه، عباسی، لشکری و تلخایی علیشاه، ۱۳۸۹).

بنابراین توانایی برقراری ارتباط، مهارت اساسی برای انسان است که بعضی از افراد نسبت به سایرین در این زمینه از مهارت بیشتری برخوردار هستند اما کسب مهارت‌های ارتباطی به‌طور کامل و جامع نیازمند آموزش است و صرفاً توانایی برقراری ارتباط با افراد در یک

¹ Byrne

مکالمه روزمره فرد را از آموزش و کسب مهارت‌های ارتباطی در سطح پیشرفته بی‌نیاز نمی‌گرداند (پیمن و همکاران، ۱۳۹۰). مهارت‌های ارتباطی به رفتارهایی اطلاق می‌شود که به فرد کمک می‌کند عواطف و نیازمندی‌های خود را به‌درستی بیان کند و به اهداف بین فردی دست یابد. این مهارت‌ها از چنان اهمیتی برخوردارند که نارسایی آن‌ها می‌تواند با احساس تنهایی و اضطراب اجتماعی، افسردگی، عزت‌نفس پایین و عدم موفقیت‌های تحصیلی و شغلی همراه باشد (یوسفی، ۱۳۸۵).

استیکر^۱ و همکاران (۲۰۰۳) در مطالعه خود به این نتیجه رسیدند که مهارت‌های ارتباطی در کاهش اضطراب اجتماعی، افزایش مهارت‌های حل مسئله، افزایش اعتمادبه‌نفس و بهبود بخشیدن تعامل‌های اجتماعی دانش‌آموزان مؤثر بوده است؛ بنابراین عقیده بر این است که ارتقای مهارت‌های ارتباطی در بهبود و سلامت روان‌شناختی افراد مؤثر است. این توانایی‌ها فرد را برای مقابله مؤثر با موقعیت‌ها یاری می‌کند و شخص را قادر می‌سازد در رابطه با سایر افراد جامعه، فرهنگ و محیط خود به گونه مثبت و سازگارانه عمل کند و سلامتی، به‌ویژه سلامت روان‌شناختی خود را تأمین کند (اسپنسر^۲، ۲۰۰۶).

در دهه‌ی اخیر، روان‌شناسان مثبت‌گرا بیشتر بر توانمندی‌ها، شایستگی‌ها و داشته‌های انسان تأکید کرده و بر این باورند که هدف روان‌شناسی باید بهبود و ارتقای سطح زندگی انسان و شکوفا کردن استعدادها و توانمندی‌های به‌ودیده نهاده شده در درون انسان باشد. بر این اساس، روان‌شناسان مثبت‌گرا به جنبه‌های مثبت روانی انسان، نظیر مثبت‌اندیشی، خوش‌بینی، شادکامی، خلاقیت، هوش هیجانی، خردمندی، خودآگاهی و مانند آن پرداخته و سعی دارند تا با روش‌ها و نگاه علمی، حضور مؤلفه‌های مثبت را در ابعاد گوناگون زندگی انسان پررنگ‌تر و چشم‌گیرتر جلوه دهند. در روان‌درمانی نیز از رویکردهای مثبت‌درمانی، امید‌درمانی و معنا‌درمانی بهره گرفته و سعی می‌کنند توجه انسان را به جنبه‌های مثبت وجودی و روانی‌اش معطوف سازند (سیلگمن، ۱۳۸۳).

مفهوم خوش‌بینی از مفاهیم مطرح شده در روان‌شناسی مثبت است. اگرچه لازمه خوش‌بینی، تکرار جمله‌ها و عبارات‌های مثبت، نیرو دهنده و انگیزه بخش می‌باشد، اما در عین حال، خوش‌بینی چیزی بیش از این مسائل و عمیق‌تر از این‌هاست. تلاش‌های پژوهش‌گران از

^۱Sticker

^۲Spencer

چیزی ورای این گزاره‌های امیدوارکننده حکایت می‌کند. نتایج به دست آمده بیانگر این مطلب‌اند که خوش‌بینی در چگونگی تفکر و تبیین افراد درباره علل رویدادها و حوادث ریشه دارد. هر فردی برای نسبت دادن پدیده‌ای به علتی معین، گرایش‌های خاص خود را دارد که از آن به سبک تبیین یاد می‌شود (همان).

از مطالعه پژوهش‌های متعدد روان‌شناختی به دست می‌آید که خوش‌بینی با بسیاری از متغیرها، نظیر سلامت روانی (شهینی بیلاقی، موحد و شکرشکن، ۱۳۸۳)؛ رضایت از زندگی، انگیزه پیشرفت (نوری، ۱۳۸۸)؛ امید به زندگی (عبادی و فقیهی، ۱۳۸۹)؛ راهبردهای مقابله با استرس (حسن شاهی، ۱۳۸۱) و مانند آن رابطه مثبت و معناداری دارد.

پژوهشگرانی هم چون آنتاکو و تاک چان (۲۰۰۸)، براون و وایت ساید^۱ (۲۰۰۸)، گارسیا و گارسیا (۲۰۰۹) و ویلیامز^۲ (۲۰۱۲) همگی بر نقش والدین و کیفیت ارتباط و تعامل والدین با نوجوانان در شکل‌گیری خود‌پنداره‌ی مثبت و افزایش خود کارآمدی و عزت نفس در نوجوانان تأکید می‌کنند. لیندزی^۳ (۲۰۰۰)؛ به نقل از قربانی و گلزاری، (۱۳۸۷) در پژوهشی همبسته‌های اجتماعی خوش‌بینی کودکان آمریکایی را مورد مطالعه قرار داد. نتایج این پژوهش نشان داد که میان خوش‌بینی مادر و کودک رابطه مثبت معناداری وجود دارد، اما میان خوش‌بینی پدر و کودک چنین رابطه‌ای دیده نشد. در یک پژوهش حسن و پاور (۲۰۰۲) رابطه میان انتظارات تعمیم‌یافته مادر، شیوه فرزندپروری، خوش‌بینی و بدبینی و نشانه‌های افسردگی را در نمونه‌ای آمریکایی تحت مطالعه قرار دادند. نتایج نشان داد که خوش‌بینی کودک با خوش‌بینی مادر همبستگی مثبت دارد، همچنین وجود علائم افسردگی در مادر با خوش‌بینی کودک همبستگی منفی داشت.

نجفی و حسن‌زاده (۱۳۸۹) در پژوهشی تحت عنوان "رابطه‌ی بین صفات شخصیتی والدین و نوع اختلال در کودکان مبتلا به اختلالات رفتاری" بیان نمودند، اختلالات اضطرابی کودک با صفات پرخاشگری، انعطاف‌پذیری، تلاش برای موفقیت، خویش‌داری، احتیاط در تصمیم‌گیری و نمره‌ی کل آزمون والدین و اختلالات خلقی کودک با صفات نوع‌دوستی، نظم و ترتیب، تلاش برای موفقیت و احتیاط در تصمیم‌گیری و اختلالات رفتار آشفته‌ی کودک با

¹ Brown & Whiteside

² Williams

³ Lindsey

هیجان مثبت، تحلیل، احساسات، تلاش برای موفقیت و نمره‌ی کل آزمون والدین و اختلال دفعی کودک با صفت خویشنداری والدین ارتباط معنی‌دار داشت. یزد خواستی و قاسمی (۱۳۹۰) پژوهشی با هدف رابطه شخصیت والدین و طرد و پذیرش کودکان انجام دادند. نتایج نشان داد، در دانش‌آموزان دختر میان دو عامل شخصیت وجدانی بودن و باز بودن نسبت به تجارب مادر، با طرد و پذیرش آن‌ها نسبت به فرزندان ارتباط معنادار وجود دارد بین سه عامل شخصیت نوروتیزم، توافق و برون‌گرایی پدران، با رد و پذیرش آن‌ها نسبت به فرزندان ارتباط معنادار وجود دارد.

راتر^۱ (۱۹۸۸؛ به نقل تیلور، ۱۹۹۸) معتقد است که روابط خانوادگی مطلوب با عزت‌نفس بالا و ارتباطات مثبت با دوستان در نوجوانی مرتبط است. مطالعه در باب سبک‌های فرزندپروری نیز نشان داده است که والدینی که از الگوهای سخت‌گیرانه استفاده می‌کنند، فرزندان با مشکلات ارتباطی با همسالان و رفتارهای پرخاشگرانه خواهند داشت در مقابل، والدینی که از سبک‌های گرم و پذیرنده استفاده می‌کنند، با مشکلات اجتماعی کمتری در فرزندان خود مواجه می‌شوند (کروکنبرگ^۲ و همکاران؛ به نقل ایزر^۳ و همکاران، ۲۰۰۵).

با توجه به اینکه والدین تشکیل‌دهنده‌های اصلی و اولیه‌ی کانون خانواده هستند، نوع نگاه آن‌ها نسبت به فرزند، شکل رابطه‌ی آن‌ها با فرزندان و به طور کلی شخصیت آن‌ها مسیر تربیت آن‌ها را مشخص و هدایت می‌کند. طبیعتاً، فرزندان نیز نسبت به کنش‌های والدین، واکنش نشان می‌دهند. این واکنش‌ها در طی گذر زمان در شکل شخصیت آنان انعکاس می‌یابد؛ یعنی حرکت اصلی و اولیه توسط والدین آغاز و به اجرا گذاشته می‌شود. از جمله مواردی که به نظر می‌رسد شخصیت والدین با آن‌ها ارتباط داشته و پژوهش در مورد آن از اهمیت خاصی برخوردار است، مهارت ارتباطی و خوش‌بینی فرزندان است. به نظر می‌رسد شخصیت والدین می‌تواند در آینده فرزندان اثرات منفی یا مثبت داشته باشد، جامعه با توجه به ویژگی‌های شخصیت و شیوه تربیتی والدین شاهد افرادی موفق، اجتماعی یا بزهکار و منزوی باشد. والدینی که خودشان افراد اجتماعی و برون‌گرا هستند فرزندان اجتماعی و خوش‌بین تربیت می‌کنند. لذا پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی والدین با خوش‌بینی و

¹ Rater

² Cronberg

³ Eiser

مهارت ارتباطی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی انجام شد تا فرضیه‌های زیر زیر مورد بررسی قرار گیرد:

ویژگی‌های شخصیتی والدین با خوش‌بینی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی رابطه وجود دارد.
ویژگی‌های شخصیتی والدین با مهارت‌های ارتباطی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی رابطه وجود دارد.

روش تحقیق

روش تحقیق این پژوهش توصیفی-همبستگی بود و جامعه آماری پژوهش حاضر کلیه‌ی دانش‌آموزان پسر ۱۱-۱۲ ساله پایه ششم ابتدایی شهر قاین (۵۰۹ نفر) و والدین آن‌ها بود. با استفاده از جدول کرجسی و مورگان^۱ ۲۰۰ نفر به عنوان نمونه پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند. روش نمونه‌گیری استفاده شده، نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای^۲ بود. بدین صورت که ابتدا با مراجعه به اداره آموزش و پرورش قاین لیست و آدرس مدارس ابتدایی شهر قاین گرفته شده و ۶ مدرسه به طور تصادفی انتخاب و از هر مدرسه یک کلاس انتخاب شده و تمام دانش‌آموزان کلاس پرسشنامه‌ها را تکمیل کردند.

ابزارهای اندازه‌گیری

الف) پرسش‌نامه شخصیت (NEO-FFI): این مقیاس که فرم کوتاه مقیاس NEO-PI-R است. یک آزمون ۶۰ سؤال‌ی است و دارای پنج عامل اصلی شخصیت شامل روان رنجور خوئی (N)، برون‌گرایی (E)، تجربه‌پذیری (O)، سازگاری (A) و وظیفه‌شناسی (C) و هر عامل از ۱۲ ماده تشکیل شده است. نمره‌گذاری ماده‌های این پرسشنامه در یک طیف لیکرت ۵ رتبه‌ای از ۱ (کاملاً موافقم) تا ۵ (کاملاً مخالفم) مرتب شده است. در روش بازآزمایی کوتاه مدت، ضرایب برای پنج عامل به ترتیب برای پنج عامل به ترتیب برابر با ۰/۸۴، ۰/۸۲، ۰/۷۸، ۰/۶۵، ۰/۸۶ به دست آمده است. در پژوهشی که کاستا و مک‌کرا ۱۹۸۳ برای بازآزمایی فرم کوتاه آزمون NEO بر روی ۲۰۸ نفر از دانشجویان به فاصله سه ماه انجام دادند، ضرایب اعتبار برای پنج عامل به ترتیب ۰/۸۳، ۰/۷۵، ۰/۸۰، ۰/۷۹، و ۰/۷۹ محاسبه شد که نشانه همسانی درونی بالای آزمون است (الحاقی، ۱۳۸۷). در پژوهش نصری، حیدری بافقی و جراه (۱۳۹۶) ضرایب

¹ Krejcie & Morgan

² multi-stage cluster sampling method

پایایی آلفای کرونباخ ویژگی های شخصیتی روان‌رنجورخوئی ۰/۶۹، برون‌گرایی ۰/۷۹، تجربه پذیرگی ۰/۷۴، سازگاری ۰/۷۰، وظیفه‌شناسی ۰/۸۰ بدست آمد. در این پژوهش از ضریب آلفای کرونباخ استفاده و ضریب به دست آمده ۰/۷۵ بوده است.

ب) پرسش‌نامه مهارت‌های ارتباطی: سنجش میزان مهارت ارتباطی بین فردی در افراد مختلف. این آزمون یک ابزار خود گزارشی ۱۹ عبارتی است و آزمودنی باید در یک مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای (از بسیار خوب، خوب، رضایت‌بخش، پایین و بسیار پایین) که امتیازات آن دامنه‌ای بین ۱۹ تا ۹۵ خواهد داشت نمره‌های بالاتر نشان‌دهنده ارتباط بین فردی بالاتر و برعکس؛ اما برای یک نتیجه‌گیری دقیق‌تر می‌توان از دسته‌بندی میزان مهارت ارتباط بین فردی شخص پاسخ‌دهنده استفاده کرد. نمره زیر ۴۵ مشکل حاد ارتباطی، نمره ۴۵-۶۵ مشکل ارتباطی، نمره ۶۶-۹۵ فرد توانمند. بعضی از گویه‌های این پرسشنامه از مقیاس روابط بین فردی (IRS) که توسط شلاین، گورنی و استورور(رمپل و هولمز، ۱۹۸۶) تهیه شده، گرفته شده است. در پایان‌نامه منجمی زاده (۱۳۹۱) جهت روایی همزمان پرسشنامه محاسبه و یک همبستگی قوی بین آن با پرسشنامه توانایی برقراری ارتباط مؤثر به دست آمد ($r = 0/698$) و در نتیجه روایی همزمان آن مورد تأیید قرار گرفت. در این پژوهش از ضریب آلفای کرونباخ استفاده و ضریب به دست آمده ۰/۸۴ بوده است.

ج) پرسش‌نامه خوش‌بینی: جهت سنجش خوش‌بینی از پرسشنامه شیپر و کارور (۱۹۸۵) از آزمون جهت‌گیری زندگی (lot) استفاده می‌شود. این پرسشنامه شامل ۱۰ ماده می‌باشد. ضریب آلفای کرونباخ این پرسشنامه ۰/۷۰ به دست آمد. آزمون جهت‌گیری زندگی شامل ۸ ماده بود. ۴ ماده آن بیانگر خلق خوش‌بینانه و ۴ ماده بیانگر خلق بدبینانه بوده و پاسخ‌دهندگان در یک مقیاس چند درجه‌ای میزان موافقت یا عدم موافقت خود را با هر یک از جملات اعلام می‌کردند. این آزمون از لحاظ بیشتر ویژگی‌های روان‌سنجی مناسب بود و تنها انتقادی که به آن وارد شد این بود که عبارات خوش‌بینانه و بدبینانه آزمون همیشه از همسانی درونی بالایی برخوردار نبودند. بنابراین نسخه تجدیدنظر شده آزمون جهت‌گیری زندگی (LOT-R) جانشین آزمون اصلی (lot) شد. نسخه تجدیدنظر شده آزمون جهت‌گیری زندگی از آزمون اصلی خلاصه‌تر است (شامل ۶ ماده، ۳ ماده، نشان‌دهنده تلقی خوش‌بینانه و ۳ ماده نشان‌دهنده تلقی بدبینانه در نسخه تجدیدنظر شده موادی که به‌طور دقیق بر انتظارات تأکید

نداشتند حذف یا بازنویسی شدند. در پژوهش موسوی نسب (۱۳۸۴) ضریب آلفای کرونباخ ۰/۵۴ بدست آمد. در این پژوهش از ضریب آلفای کرونباخ استفاده و ضریب به دست آمده ۰/۷۸ بوده است.

یافته‌های تحقیق

در این قسمت ابتدا میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش و سپس تحلیل رگرسیون ارائه شده است.

جدول شماره ۱. میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش

متغیر	نمره حداقل	نمره حداکثر	میانگین	انحراف معیار
ویژگی‌های شخصیتی والدین	۱۹۵	۳۰۰	۲۳۲/۶۴	۲۷/۶۹
برون‌گرایی	۳۳	۶۰	۴۵/۲۵	۷/۰۳
سازگاری	۳۳	۶۰	۴۶/۹۳	۷/۲۸
وظیفه‌شناسی	۳۰	۶۰	۴۴/۲۸	۷/۸۵
روان رنجور خوئی	۳۶	۶۰	۵۰/۰۷	۵/۴۲
پذیرش	۳۳	۷۷	۴۶/۱۰	۶/۲۴
خوش‌بینی	۲۵	۵۰	۳۴/۳۵	۴/۱۷
مهارت ارتباطی	۴۷	۸۷	۶۸/۴۴	۷/۱۰

جدول ۱، میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد که می‌توان گفت بالاترین میانگین و انحراف معیار مربوط به متغیر مهارت ارتباطی و کمترین میانگین و انحراف معیار مربوط به خوش‌بینی است.

جدول شماره ۲. ماتریس همبستگی بین ویژگی‌های شخصیتی والدین و خوش‌بینی

متغیر	خوش‌بینی	برون‌گرایی	سازگاری	وظیفه‌شناسی	روان رنجور خوئی	پذیرش
خوش‌بینی	۱	۰/۲۱۸	۰/۲۱۷	۰/۲۰۵	۰/۱۲۴	۰/۱۱۰
برون‌گرایی	۰/۲۱۸	۱	۰/۶۷۰	۰/۶۹۹	۰/۵۶۳	۰/۴۶۳
سازگاری	۰/۲۱۷	۰/۶۷۰	۱	۰/۷۲۲	۰/۵۶۱	۰/۵۱۱
وظیفه‌شناسی	۰/۲۰۵	۰/۶۹۹	۰/۷۲۲	۱	۰/۵۳۸	۰/۵۲۰
روان رنجور خوئی	۰/۱۲۴	۰/۵۶۳	۰/۵۶۱	۰/۵۳۸	۱	۰/۵۲۲
پذیرش	۰/۱۱۰	۰/۴۶۳	۰/۵۱۱	۰/۵۲۰	۰/۵۲۲	۱

جدول شماره ۳. ماتریس همبستگی بین ویژگی های شخصیتی والدین و مهارت ارتباطی

متغیر	مهارت های ارتباطی	برون گرایی	سازگاری	وظیفه شناسی	روان رنجور خوئی	پذیرش
مهارت های ارتباطی	۱	۰/۱۴۷	۰/۱۴۴	۰/۱۷۰	۰/۰۸۲	۰/۰۷۰
برون گرایی	۰/۱۴۷	۱	۰/۶۷۰	۰/۶۹۹	۰/۵۶۳	۰/۴۶۳
سازگاری	۰/۱۴۴	۰/۶۷۰	۱	۰/۷۲۲	۰/۵۶۱	۰/۵۱۱
وظیفه شناسی	۰/۱۷۰	۰/۶۹۹	۰/۷۲۲	۱	۰/۵۳۸	۰/۵۲۰
روان رنجور خوئی	۰/۰۸۲	۰/۵۶۳	۰/۵۶۱	۰/۵۳۸	۱	۰/۵۲۲
پذیرش	۰/۰۷۰	۰/۴۶۳	۰/۵۱۱	۰/۵۲۰	۰/۵۲۲	۱

جداول ۲ و ۳ بیانگر ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش می باشد و همان طور که مشخص است قطر ماتریس بیانگر همبستگی هر متغیر با خودش بوده لذا مقدار ۱ بدست آمده است و ستون و سطرهای بعدی نشانه میزان همبستگی دو به دو متغیرها با هم است. در ادامه به منظور بررسی ارتباط ویژگی های شخصیتی والدین با خوش بینی و مهارت ارتباطی دانش آموزان پسر پایه ششم ابتدایی از آزمون رگرسیون چندگانه استفاده شد.

جدول شماره ۴: نتایج آنالیز رگرسیون چندگانه برای پیش‌بینی خوش‌بینی بر اساس مؤلفه‌های ویژگی‌های شخصیتی

مؤلفه‌ها	ضرایب غیراستاندارد	خطای معیار	ضرایب استاندارد	T	سطح معناداری
برون‌گرایی	۰/۰۴۷	۰/۰۷۴	۰/۰۴۷	۰/۶۳	۰/۰۴۲
سازگاری	۰/۱۷	۰/۰۷۲	۰/۱۹	۲/۴۸	۰/۰۱۴
وظیفه‌شناسی	۰/۱۶	۰/۰۸۷	۰/۱۰	-۱/۹۱	۰/۰۴۷
روان رنجورخوئی	۰/۱۰	۰/۰۷۱	۰/۱۰	-۱/۴۰	۰/۰۱۶
پذیرش	۰/۰۷۲	۰/۰۶۳	۰/۰۸۴	-۱/۱۳	۰/۰۲۵
R	۰/۰۵۲				
R²	۰/۲۷				
F	۲/۱۱				
سطح معناداری	۰/۰۴۶				

جدول شماره ۵: نتایج آنالیز رگرسیون چندگانه برای پیش‌بینی مهارت ارتباطی بر اساس ویژگی‌های شخصیتی

مؤلفه‌ها	ضرایب غیراستاندارد	خطای معیار	ضرایب استاندارد	T	سطح معناداری
برون‌گرایی	۰/۰۶۷	۰/۱۲	۰/۰۴۰	۰/۵۲	۰/۰۴۰
سازگاری	۰/۰۳۲	۰/۱۲	۰/۰۲۰	۰/۲۵	۰/۰۳۹
وظیفه‌شناسی	۰/۱۹	۰/۱۵	۰/۱۰	۱/۲۹	۰/۰۱۹
روان رنجورخوئی	۰/۰۹۹	۰/۱۲	۰/۰۶۱	۰/۸۰	۰/۰۴۲
پذیرش	۰/۰۴۲	۰/۱۱	۰/۰۲۹	۰/۳۸	۰/۰۳۶
R	۰/۰۱۳				
R²	۰/۰۴۲				
F	۰/۵۱				
سطح معناداری	۰/۰۳۷				

جهت بررسی روابط چند گانه مولفه‌های ویژگی‌های شخصیتی با خوش بینی و مهارت ارتباطی از تحلیل رگرسیون استفاده شد. مطابق جدول شماره ۴، باتوجه به مجذور R تعدیل شده، ۲۷ درصد از واریانس خوش بینی توسط مؤلفه‌های ویژگی‌های شخصیتی در کل گروه مورد پژوهش تبیین می‌شود. و ضرایب استاندارد متغیرهای پیش‌بین برون گرایی، سازگاری، وظیفه شناسی روان رنجورخوئی، پذیرش به صورت مثبت سهم معناداری در پیش بینی خوش بینی نقش دارند.

داده‌های جدول شماره ۵، نشان می‌دهد که باتوجه به مجذور R تعدیل شده، ۴۲ درصد از واریانس مهارت ارتباطی توسط مؤلفه‌های ویژگی‌های شخصیتی در کل گروه مورد پژوهش تبیین می‌شود. و ضرایب استاندارد متغیرهای پیش‌بین برون گرایی، سازگاری، وظیفه شناسی روان رنجورخوئی، پذیرش به صورت مثبت سهم معناداری در پیش بینی مهارت ارتباطی نقش دارند.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی والدین با مهارت ارتباطی دانش آموزان پایه ششم ابتدایی رابطه وجود دارد. و مؤلفه‌های ویژگی‌های شخصیتی والدین توان پیش‌بینی مهارت‌های ارتباطی دانش آموزان پایه ششم ابتدایی دارد. که با نتایج یزد خواستی و قاسمی (۱۳۹۰)، نجفی و حسن‌زاده (۱۳۸۹) همسو است. نوجوانی و جوانی دوره‌ی بسیار حساسی است که در آن بیشتر از هر دوره‌ی دیگر، دست‌خوش هجوم احساسات و عواطف گوناگون می‌شوند. جوان تازه بالغ به دلیل رشد فیزیکی، ذهنی و روانی، اجتماعی و هورمونی و... تحت تأثیر شدید احساس‌ها و عواطف بحرانی خویش، بسیار حساس و زودرنج می‌شود. در این دوره، فرزندان دوست دارند بیشتر وقت خود را با دوستان و در محیط بیرون از منزل بگذرانند و در فعالیت‌های گروهی شرکت کنند. در برخی موارد پدران و مادران در این دوره، با برخورد‌های غلط و ایجاد محدودیت‌های نادرست و سخت‌گیری‌های بی‌مورد، رشد، تکامل، شخصیت و آینده‌ی نوجوانان را ناآگاهانه در مسیر منفی و بحرانی هدایت می‌کنند، در حالی که برخورد منطقی و مناسب و آرام با جوانان، باعث می‌شود این دوره‌ی طوفانی و بسیار حساس، به آرامی و با تنش‌های کم‌تر طی شود، در نتیجه از انحراف جوانان به سوی اعمال ناشایست، اعتیاد و بزهکاری‌های ناخواسته پیشگیری گردد. (رضایی، ۱۳۸۷).

نتایج پژوهش نشان داد ویژگی‌های شخصیتی والدین با خوش‌بینی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی رابطه وجود دارد. و مؤلفه‌های ویژگی‌های شخصیتی والدین توان پیش‌بینی خوش‌بینی دانش‌آموزان پایه ششم ابتدایی دارد. که با نتایج لیندزی^۱ (۲۰۰۰؛ به نقل از قربانی و گلزاری، ۱۳۸۷) و حسن و پاور (۲۰۰۲) همسو می‌باشد. از این رو شناسایی خصوصیات شخصیتی والدین و چگونگی ارتباط این ویژگی‌ها با خوش‌بینی نوجوانان اهمیت می‌یابد، زیرا با شناسایی این عوامل می‌تواند خانواده‌های در معرض خطر را شناسایی کرد و به‌منظور ارتقاء و بهبود تعاملات خانوادگی و رابطهٔ والد - فرزند برنامه‌های آموزشی خاصی ترتیب داد و از به وجود آمدن بدبینی و اثرات جانبی آن در نوجوانان ممانعت به عمل آورد. نتایج پژوهش‌های متعدد نشان داده است که برخی از ویژگی‌های شخصیتی والدین بر میزان خوش‌بینی فرزندان آن‌ها تأثیر می‌گذارند (عصاره، ۱۳۸۲).

دوران نوجوانی و جوانی یکی از حساس‌ترین دوره‌های زندگی انسان است. مشکلات این دوره، به اشکال مختلف از جمله به صورت مسائل عاطفی، اجتماعی، اخلاقی و گاه آمیخته‌ای از آن‌ها تجلی می‌کند. انباشته شدن این مشکلات، خطری است که نوجوانان را تهدید می‌کند و اگر به موقع به آن‌ها توجه نشود، ممکن است به بسیاری از انحرافات فردی، اجتماعی و حتی بزهکاری سوق داده شوند. با توجه به اینکه نوجوان، بیش از سایر گروه‌های سنی، در معرض آسیب‌های اجتماعی قرار دارد، باید او را در حد موردنیاز با این‌گونه آسیب‌ها آشنا ساخت. احتمال ابتلا به اعتیاد، ارتکاب انواع بزهکاری از قبیل سرقت، قاچاق، حتی قتل و دوری یا فرار از مراکز تربیتی از قبیل خانه یا مدرسه، مواردی از آسیب‌هایی هستند که همه‌ساله از میان نوجوانان، قربانیان خود را انتخاب می‌کنند. بنابراین لازم است که نوجوان با این خطرات و آسیب‌هایی که او را تهدید می‌کند، آشنا گردد. با توجه به این واقعیت که نوجوانان و جوانان، پدران و مادران فردا هستند پرداختن به مسائل بهداشتی‌شان (به‌خصوص بهداشت روان آنان) نه فقط برای خود آن‌ها بلکه برای خانواده‌ها، جامعه و نسل آینده سودمند است.

از آنجا که جامعه آماری این پژوهش محدود به دانش‌آموزان پسر پایه ششم ابتدایی شهر قاین می‌باشد. لازم است در تعمیم دادن نتایج این پژوهش به سایر مقاطع و شهرهای دیگر تأمل شود. با توجه به رابطه ویژگی‌های شخصیت والدین با مهارت ارتباطی و خوش‌بینی

^۱ Lindsey

پیشنهاد می‌شود به ادارات، مدارس و کانون‌های مشاوره خانواده اقدام به برگزاری کلاس‌های آموزشی برای والدین نمایند. مدیران و مسئولان زمینه باور مثبت والدین و فرد را نسبت به زندگی و جامعه از طریق الگودهی و آشنایی با روش‌های حل مسئله بهبود بخشند. با برگزاری جلسات آموزشی در مورد خوش‌بینی و امید به زندگی در دانش آموزان به بررسی نقش معلمان در این موارد اقدام گردد.

منابع و مأخذ

- الحاقی، منوچهر. (۱۳۸۷). *رابطه سنخ‌های شخصیتی NEO با تعرض شغلی - خانوادگی در کارکنان تحقیقات و آموزش کشاورزی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شهید بهشتی.
- پروین، جان. (۲۰۰۱). *شخصیت؛ نظریه و پژوهش*. ترجمه: محمدجواد جوادی و پروین کدیور. (۱۳۸۱)، تهران: انتشارات آبیژ.
- پیمان، هادی؛ یعقوبی، منیژه؛ صادقی فر، جمیل؛ سایه میری، کورش؛ یمانی، نیکو؛ عزیززاده، مریم؛ محمدحسن نهال، منیره؛ رسمی، آریتا؛ یاسمی، مسعود. (۱۳۹۰). *ارزیابی مهارت‌های ارتباطی بین فردی اساتید ایلام*. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / ویژه نامه توسعه آموزش ارتقای سلامت، دوره ۱۱، شماره ۹، ۱۴۳۶-۱۴۴۲.
- تلخایی علیشاه، علیرضا؛ عباسی، رسول؛ لشکری، کبری و تلخایی علیشاه، غلامرضا. (۱۳۸۹). *بررسی مهارت‌های ارتباطی در رفتار کلاسی معلمان و رابطه آن با درصد قبولی دانش آموزان دبیرستان های شهر تهران*. *فصلنامه اندیشه های تازه در علوم تربیتی*، سال پنجم، شماره ۵، ۲۵-۴۳.
- حسن‌شاهی، محمدمهدی. (۱۳۸۱). *بررسی ارتباط میان خوش‌بینی و راهبردهای مقابله با استرس در دانشجویان دانشگاه*. *فصلنامه اصول بهداشت روانی*، شماره ۱۵، صص ۳۲-۴۴.
- رضایی، موسی. (۱۳۸۷). *خانواده و نگرشی نو به تعلیم و تربیت فرزندان (از دبستان تا دانشگاه)*. تهران: انتشارات دانش پور.

- سلیمانی، اسماعیل؛ زاهد، عادل؛ فرزانه، جبرائیل و ستوده محمد باقر. (۱۳۹۰). مقایسه نارسایی هیجانی و مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان دارای اختلال یادگیری و بهنجار. *مجله ناتوانایی‌های یادگیری*، ۱(۱)، ۷۸-۹۳.
- سیلگمن، مارتین. (۱۳۸۳). *کودک خوش‌بین*. ترجمه داور پناه. تهران: رشد.
- شاملو، سعید. (۱۳۸۷). *بهداشت روانی*. تهران: انتشارات رشد. صفحات ۱۸-۱۹.
- شهنی بیلاق، منیجه؛ موحد، احمد و شکرشکن، حسین. (۱۳۸۳). رابطه علی بین نگرش‌های مذهبی، خوشبینی، سلامت روانی و سلامت جسمانی در دانشجویان دانشگاه شهید چمران اهواز. *مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز*، دوره سوم، سال یازدهم، ص ۱۹-۳۴.
- عبادی، ندا و فقیهی، علی‌نقی. (۱۳۸۹). بررسی اثربخشی آموزش مثبت‌نگری در افزایش امید به زندگی زنان بدون همسر شهر اهواز؛ با تأکید بر قرآن. *روانشناسی و دین*، سال سوم، شماره دوم، ۶۱-۷۴.
- عصاره، علیرضا. (۱۳۸۲). کارکردهای فعلی آموزش و پرورش کشورمان در تربیت دینی. *مجموعه مقالات همایش آسیب‌شناسی تربیت دینی در آموزش و پرورش ج ۲*، تهران: محراب قلم.
- قربانی، زهره و گلزاری، محمود. (۱۳۸۷). بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی و سطح خوش‌بینی والدین با میزان خوش‌بینی فرزندان نوجوان آنها. *روانشناسی تربیتی*، شماره ۱۱، ۱۱۳-۱۳۰.
- منجمی زاده، اصغر. (۱۳۹۱). *بررسی رابطه بین مهارت‌های ارتباطی بین فردی و میزان پذیرش اجتماعی دانشجویان دانشگاه پیام‌نور خوراسگان*. پایان‌نامه کارشناسی، گروه علوم اجتماعی.
- موسوی‌نسب، سیدمحمدحسن. (۱۳۸۴). *خوش‌بینی - بدبینی، ارزیابی استرس و راهبردهای رویایی: پیش‌بینی سازگاری روانشناختی در نوجوانان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی. دانشگاه شیراز.
- نجفی، سید بدرالدین، حسن زاده، اکبر. (۱۳۸۹). رابطه‌ی بین صفات شخصیتی والدین و نوع اختلال در کودکان مبتلا به اختلالات رفتاری، *مجله اصول بهداشت روانی*، سال ۱۲ (۲)، ص ۵۳۳-۵۲۲.

- نوری، نجیب الله. (۱۳۸۸). بررسی رابطه بین خوش‌بینی سرشتی، خوش‌بینی از دیدگاه اسلام و رضایتمندی از زندگی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).
- یزدخواستی، فریبا؛ قاسمی، سحر. (۱۳۹۰). رابطه شخصیت والدین و طرد و پذیرش کودکان توسط آن‌ها. فصل‌نامه اصول بهداشت روانی، سال ۱۵، شماره ۱۰، ۱۳-۲۸.
- یوسفی، فریده (۱۳۸۵) رابطه هوش هیجانی و مهارت‌های ارتباطی در دانشجویان. فصل‌نامه روان‌شناسان ایرانی، سال سوم، شماره ۹، صص ۱۲-۵.
- Anita, K. W. & Tak, Chan. (2008). *Parenting and Youth outcomes in the UK*. University of Oxford
- Brown, A. M. & Whiteside, S. P. (2008). Relations among perceived parental rearing behavior , attachment style, and worry in anxious children. *Journal of Anxiety Disorders*, 22(2), 263-272.
- Byrne BA, Haddock CK, Poston SC. Mid American Heart Institute. Parenting style and adolescent smoking. *Journal of Adolescence*. Health. 2002; 6(30): 418-425.
- Eiser, C., Eiser, J.R., Mayhew, A.G. & Gibson, A.T. (2005). parenting the premature infant: Balancing vulnerability and quality of life, *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46, 11, 1169-1177.
- Hasan, N., & Power, T. G. (2002). Optimism and pessimism in children: A study of parenting correlates. *International Journal of Behavioral Development*, 26(2), 185-191.
- Spencer, N.J. (2006). Social Equalization in Youth: Evidence from A Cross-Sectional British Survey. *The European Journal of Public Health*, 16(4), 368-375
- Sticker, G.; Widiger, T.A., Weiner, I.B. (2003). *Handbook of Psychology*, Vol. 8: Clinical Psychology. John Wiley & Sons, LTD.
- Williams, K. E., Ciarrochi, J, & Heaven, P. C. L. (2012). Inflexible Parents, Inflexible Kids: A 6-Year Longitudinal Study of Parenting Style and the Development of Psychological Flexibility in Adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*. 51(6), 306-314.